

درنامه و نکات مهم مطالعات اجتماعی

نهم فصل ۴ (ساکنان سیاره زمین)

درس ۷ (جمعیت جهان)

دبیر: صفوی

فارس، بهرم

www.my-dars.ir

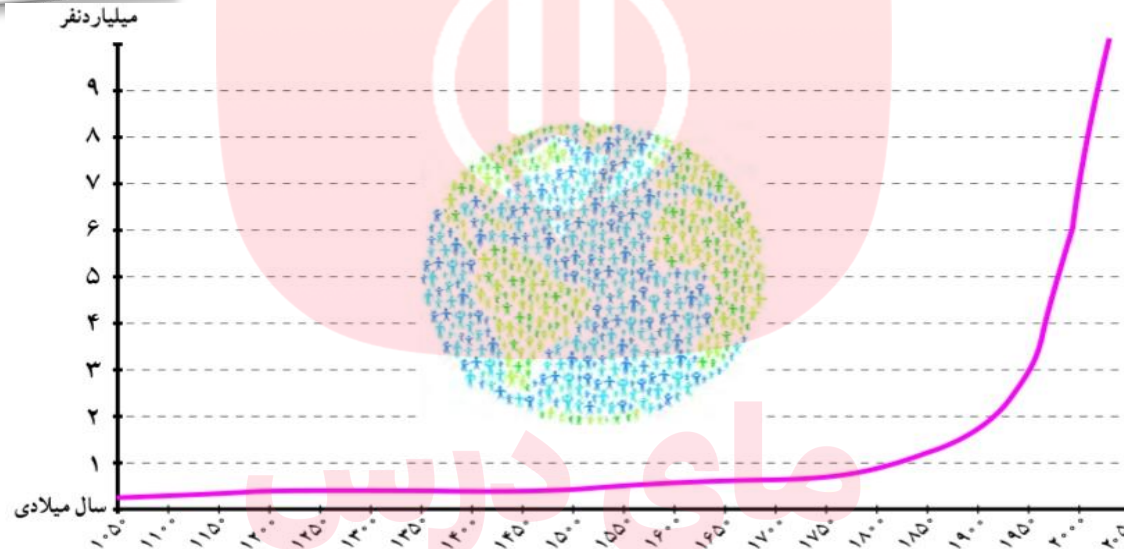
lastsecond.ir
گروه آموزشی

سال ۲۰۱۷ جمعیت جهان از مرز ۷/۵ میلیارد نفر عبور کرد.

رشد جمعیت

پیش بینی می شود تا سال ۲۰۵۰ م. به حدود ۱۱ میلیارد نفر برسد.

در این نمودار رشد جمعیت جهان از سال ۱۰۵۰ تا ۲۰۵۰ نشان داده شده است. رشد جمعیت از سال ۱۰۵۰ تا حدوداً ۱۸۰۰ میلادی زیر یک میلیارد نفر بوده است ولی در دو بیست سال آخر یعنی حدوداً از سال ۱۸۵۰ به بعد رشد جمعیت سیر صعودی به خود گرفته و پیش بینی ها نشان می دهد تا سال ۲۰۵۰ م. جمعیت جهان به حدود ۱۱ میلیارد نفر برسد.

www.my-dars.ir

بیماری های واگیر دار و عفونی

علت رشد کم جمعیت در گذشته

عده زیادی بر اثر این عوامل از بین می رفتند.

گرسنگی، قحطی یا جنگ

علت اصلی رشد بسیار سریع جمعیت در دو بیست سال گذشته، کاهش میزان مرگ و میر ها به ویژه مرگ و میر کودکان بوده است.

در دو قرن اخیر (۲۰۰ سال گذشته) دو عامل موجب کاهش مرگ و میر شده است.

➤ **بهبود بهداشت:** پیشرفت در علم پزشکی و تجهیزات پزشکی، مهار بیماری های واگیردار چون (وبا و طاعون و ...)

واکسیناسیون (سرخک، فلج اطفال و.....)

➤ **بهبود تغذیه:** پیشرفت و گسترش کشاورزی صنعتی، افزایش تولید مواد غذایی، و انتقال غذا با پیشرفت در حمل و نقل به

دور افتاده ترین نقاط کره زمین

رشد طبیعی جمعیت

موالید = جمعیت ثابت می ماند → مرگ و میر

موالید > جمعیت افزایش می یابد → مرگ و میر

موالید < جمعیت کاهش می یابد → مرگ و میر

تفاوت میزان موالید با میزان مرگ و میر

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

محاسبه رشد طبیعی جمعیت

رشد طبیعی جمعیت: از تفاوت میزان موالید و مرگ و میر حاصل می شود.

$100 \times (\text{میزان مرگ و میر} - \text{میزان موالید}) = \text{رشد طبیعی جمعیت}$

مثال

۲۱ = ۱۸ - ۳۹ در هزار

$$\frac{21}{1000} \times \frac{100}{1} = 2/1$$

در مثال بالا، میزان رشد طبیعی جمعیت در ناحیه فرضی ۲۱ در هزار یا ۲/۱ درصد است.

رشد جمعیت در کشورهای جهان

رشد جمعیت در همه کشورهای جهان یکسان نیست. جمعیت بعضی

کشورها در حال افزایش و بعضی از کشورها رو به کاهش است.

رشد منفی جمعیت: اگر درصد رشد جمعیت به کتر از صفر برسد به آن رشد منفی جمعیت می گوئیم.

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir
مرگ و میر < موالید

صفوی دبیر مطالعات اجتماعی فارس، جهرم

با توجه به راهنمای نقشه (طبق آمار سال ۲۰۱۳) مشاهده می کنید که کشورهایی مانند **روسیه و ژاپن در آسیا، رومانی، آلمان**، **مجارستان، لهستان در اروپا و آفریقای جنوبی در آفریقا** با رشد منفی جمعیت مواجه هستند.

درصد رشد جمعیت کشورهای جهان، برآورد ۲۰۱۳ میلادی

نتایج رشد منفی جمعیت برای کشورها:

✓ افزایش جمعیت سالخورده و از کار افتاده

✓ کاهش نیروی جوان و فعال در نتیجه کاهش پیشرفت علم و فناوری و کاهش نیروی

فعال و کار

در چه صورت رشد جمعیت و افزایش نیروی کار یک نعمت بزرگ و مایه پیشرفت خواهد بود؟

وقتی که در یک کشور برای

❖ آموزش صحیح و کار

❖ تامین شغل جوانان

برنامه ریزی مناسب و سرمایه گذاری شود.

برنامه تشویقی برخی کشورها برای فرزندآوری

واگذاری مسکن

اعطای جایزه و کمک مالی به خانواده هایی که صاحب فرزند می شوند

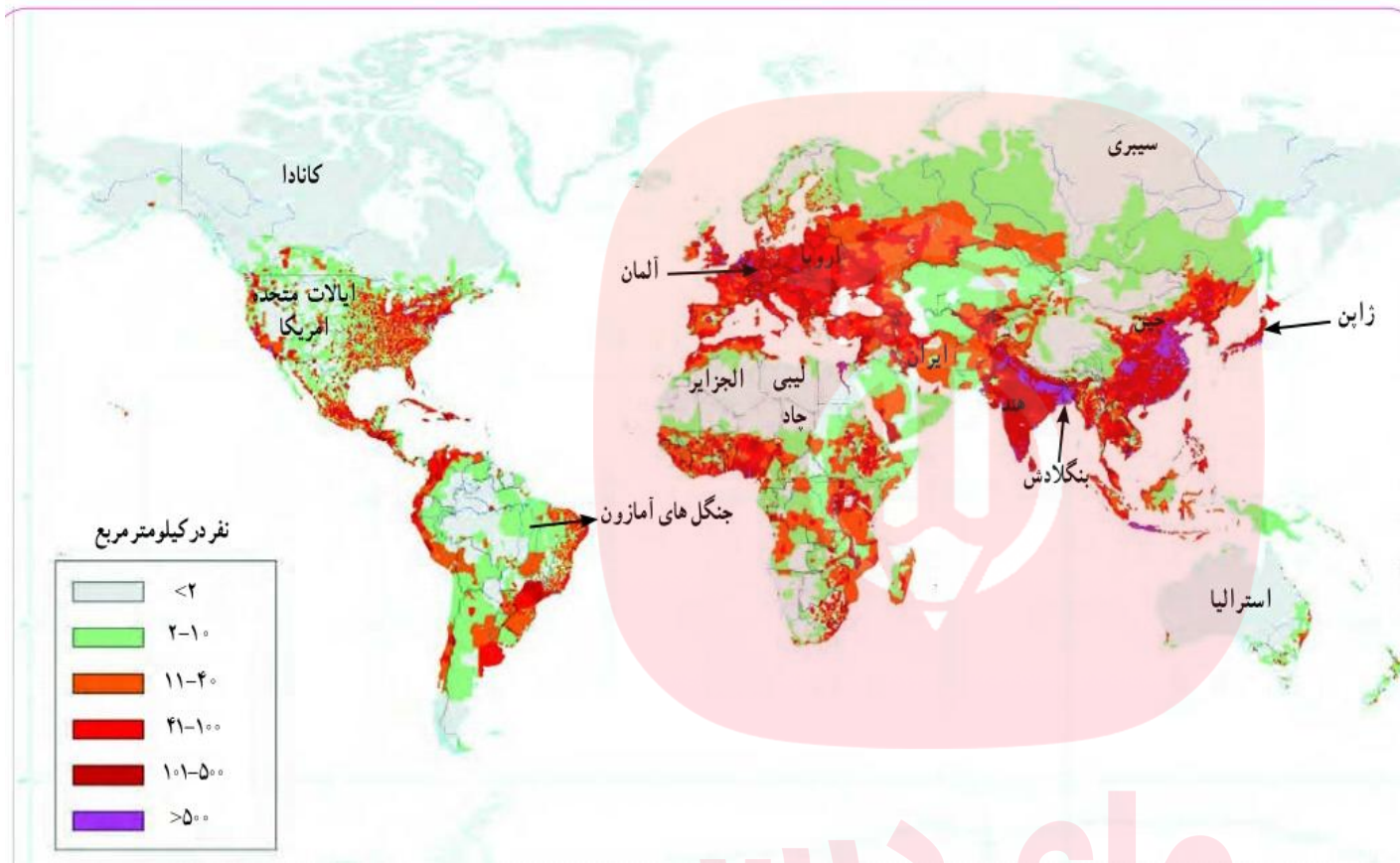
معافیت مالیاتی و افزایش مرخصی تحصیلی و کاری مادران

www.my-dars.ir

صفوی دبیر مطالعات اجتماعی فارس، جهرم

پراکندگی جمعیت

در تمام نقاط جهان و کشورها جمعیت به طور مساوی و یکسان نیست، بلکه به طور نامساوی پراکنده شده اند. در بعضی کشورها تراکم جمعیت کم و در بعضی کشورها تراکم جمعیت بسیار زیاد است.

عوامل طبیعی مانند: (آب و هوا، شکل ناهمواری، خاک و...)

به طور کلی دو دسته عوامل موجب جذب یا دفع جمعیت از یک ناحیه می شوند:

عوامل انسانی مانند: امکانات، بهداشت و تجهیزات، عوامل

فرهنگی و اقتصادی و ..).

فعالیت

۱- با استفاده از نقشه پراکندگی جمعیت، ابتدا نوع تراکم جمعیت (زیاد یا کم) را در مکان‌های زیر مشخص کنید و سپس با توجه به دانسته‌های خود از سال گذشته، علت این نوع تراکم را در هر کشور بنویسید.

بنگلادش ( ) ژاپن ( ) لیبی و چاد ( ) سیبری ( ) آلمان ( ) استرالیا ( )
کانادا ( )

با توجه به نقشه و راهنمای آن مشاهده می‌کنید که :

- ❖ **بنگلادش:** عامل طبیعی در تراکم جمعیت بسیار موثر بوده است، (بادهای موسمی و باران آور، زمین حاصلخیز و باران فراوان و آب کافی و...)
- ❖ **آلمان:** علاوه بر عوامل طبیعی عوامل انسانی مانند (رشد فناوری و صنعت، اقتصاد، بهداشت، وجود امکانات مناسب زندگی، درآمد و شغل و...) در تراکم جمعیت آلمان نقش اساسی داشته است. به طور کلی در بیشتر کشورهای اروپایی علاوه بر عوامل طبیعی عوامل انسانی در تراکم جمعیت نقش بسزایی داشته است.
- ❖ **ژاپن:** (رشد صنعت و فناوری و امکانات و تسهیلات مناسب فرهنگی، اقتصادی و بهداشتی و...) باعث تراکم جمعیت شده است.
- ❖ در کشورهای **لیبی و چاد** و ناحیه **سیبری**، عامل طبیعی نامناسب مانند: هوای گرم و خشک و وجود بیابان در (لیبی و چاد و کشورهای واقع شده در **صحرای بزرگ آفریقا**) **سرمای شدید در سیبری** در تراکم کم جمعیت موثر بوده است. هم چنین وجود جنگل‌های استوایی در بعضی کشورها عامل دیگری برای تراکم کم جمعیت است.
- ❖ کشور **کانادا و استرالیا** با وجود پیشرفت زیاد در علم و فناوری و به طور کلی عوامل انسانی مناسب تراکم جمعیت کمی دارند، در استرالیا وجود بیابان بزرگ و ویکتوریا و شرایط نامناسب آب و هوا و در کانادا **سرمای شدید** از دلایل جمعیت کم می‌باشد.

نکته: به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که عوامل طبیعی در تراکم جمعیت مناطق مختلف جهان نقش موثرتری دارند.

عوامل طبیعی	جذب جمعیت	دفع جمعیت
آب و هوا	آب و هوای موسمی و معتدل	آب و هوای گرم و خشک یا شرجی آب و هوای بسیار سرد
ناهمواری	نواحی هموار مانند دشت و جلگه	نواحی مرتفع و ناهموار
خاک و آب	خاک آبرفتی و حاصلخیز و ریزش باران و وجود آب کافی و رودهای پر آب	باران کم و کمبود آب - خاک نامساعد و نمک زار و...

www.my-dars.ir

صفوی دبیر مطالعات اجتماعی فارس، جهرم

عوامل انسانی

جذب جمعیت (تراکم زیاد)

شهرهای بزرگ و پایتخت ها، نواحی صنعتی،

مکان های گردشگری و زیارتی، مکان هایی با

امکانات مناسب آموزشی، اقتصادی، بهداشتی، و...

دفع جمعیت (تراکم کم)

مکان های فاقد امکانات و تسهیلات، نبود شغل و

درآمد کافی

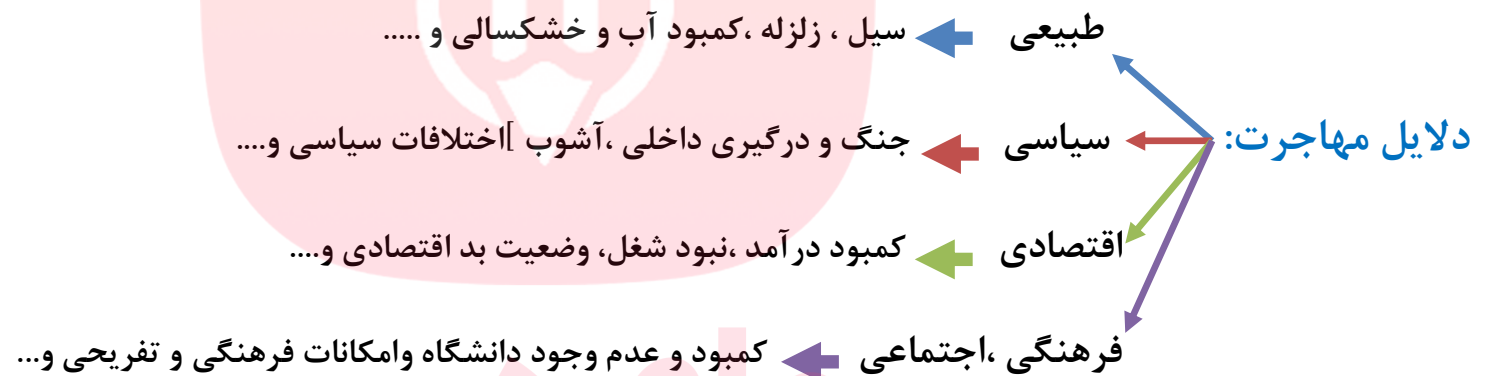
نواحی درگیر جنگ و آشوب، نبود امنیت،

جا به جایی جمعیت

یکی از عواملی که باعث کاهش و افزایش جمعیت یک مکان می شود، **مهاجرت** است.

مهاجرت یعنی: رفتن مردم از جایی به جای دیگر به منظور **کار یا زندگی**.

مهاجرت داخلی، خارجی

مهاجرت اجباری، اختیاری

مهاجرت دائمی، موقت

انواع مهاجرت

مهاجرت

مهاجرت داخلی: مهاجرت در داخل مرزهای یک کشور، مانند مهاجرت روستاییان به شهر یا برعکس

مهاجرت کارگران فصلی در داخل یک کشور، مهاجرت مردم یک شهر به شهر دیگر یا به یک استان دیگر

مهاجرت از یک کشور به کشور دیگر مهاجرت خارجی یا بین المللی

مهاجرت اختیاری: افراد با میل و تصمیم خود برای دستیابی به زندگی بهتر به جای دیگر مهاجرت می کنند.

یکی از عظیم ترین مهاجرت های بشر در قرن ۱۹ و ۲۰، مهاجرت اختیاری ۱۰۰ میلیون اروپایی به آمریکای شمالی و جنوبی و استرالیا

و سکونت در آن سرزمین های تازه کشف شده بود. برای دستیابی به فرصت های شغلی و منابع عظیم در آن سرزمین ها

و یک نکته قابل ذکر است که برخی از کشورها با تبلیغ امکانات مانند:

دانشگاه های معتبر و فرصت های شغلی، مهاجران زیادی از کشورهای

دیگر به خود جذب می کنند. مانند برخی کشورهای اروپایی (سوئیس، سوئد،

انگلستان و...) یا کشورهای آمریکایی مانند کانادا و....

مهاجرت

مهاجرت اجباری: در این مهاجرت افراد بدون میل خود و به اجبار مجبور به ترک محل زندگی خود می شوند یا به دلایل حوادث طبیعی مانند: «سیل و زلزله و خشکسالی، قحطی و ...» و یا دلایل سیاسی مانند «جنگ» ، درگیری های سیاسی، اشغال نظامی و... مانند مهاجرت اجباری مردم فلسطین به دلیل اشغال نظامی متجاوزان اسرائیلی و یا مهاجرت اجباری مردم افغانستان، سوریه یا عراق به دلیل شرایط جنگ و اشغال نظامی توسط آمریکا

ی از بزرگ ترین مهاجرت های پناهندگان در سال ۱۹۹۴ میلادی در آفریقا رخ داد که
آن در مدت چهار روز بیش از ۴۰۰ هزار نفر از مردم رواندا به دلیل جنگ های داخلی
عدم واکنش به موقع و مناسب سازمان ملل کشورشان را ترک کردند و به کشورهای

مهاجرت فلسطینی ها از خانه و وطنشان

مهاجرت اجباری گروهی از مردم عراق از یک بخش به بخش دیگر کشور
به دلیل حمله گروه تروریستی (وحشت افکن) داعش به پشتیبانی آمریکا
www.my-dars.ir

افزایش شهر نشینی

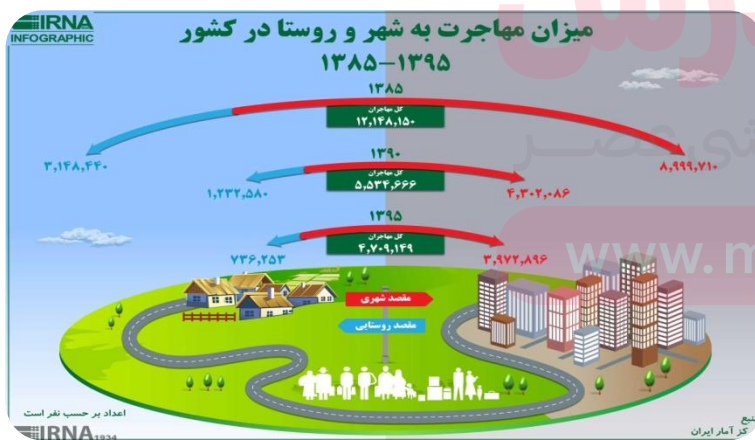
در صد سال اخیر، یکی از تغییرات مهم در الگوی سکونت جمعیت جهان، **گسترش شهر نشینی** بوده است.

سال ۱۹۵۰ م ← **۲۵٪ درصد** جمعیت جهان در نواحی شهری زندگی می کردند.

امروزه ← **بیش از ۵۰٪ درصد** جمعیت جهان در شهرها زندگی می کنند.

روند شهر نشینی ادامه دارد.

علت رشد سریع شهرنشینی در همه کشورها ← مهاجرت گسترده روستائیان به شهر ← برای کسب درآمد بیشتر و امکانات

رشد سریع شهرنشینی در بیشتر کشورها بدون برنامه ریزی صورت گرفته است.

به همین دلیل بیشتر شهرهای بزرگ جهان با مشکلاتی چون:

➤ شد آمد (ترافیک) سنگین

➤ آلودگی هوا

➤ زاغه نشینی در حومه شهرها

➤ افراد بی خانمان (کارتن خواب ها)

رو به رو هستند.

مای درس

امروزه مدیران و برنامه ریزان شهری تلاش می کنند راه حل هایی برای این مسائل

و مشکلات پیدا کنند که یکی از آن ها تقویت امکانات و اقتصاد روستایی است.

آرزوی من برای شما موفقیت و سلامتی است. صفوی، فارس، جهرم

